

Підсумовуючи, зазначимо, що використання напрацювань Польщі у галузі інформування громадськості та співпраці із засобами масової інформації сприятиме успішній реалізації завдань Української держави у сфері європейської інтеграції та підвищенню рівня громадської підтримки ідеї зближення з ЄС. Моніторинг польських мас-медіа щодо відображення процесів формування громадської думки на прикладі євроінтеграції та порівняльний аналіз перебігу інформаційних кампаній щодо євроінтеграції в Україні та Польщі свідчить, що визначальну роль у формуванні громадської думки в країні є саме засоби масової інформації, оскільки вони є ключовим чинником формування та відображення масової свідомості громадян.

¹ O'Sullivan, Tim, John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery, and John Fiske. Key Concepts in Communication and Cultural Studies. – London, 2001. – P.321–325.

² Макквел Деніс. Теорія масової комунікації. – Лондон, 2001. – 211 с.

³ Aleksander Chycki. Manipulate “Gazety Wyborczej” // Nasz Dziennik, 27.03.2002. – S.21.

⁴ Janusz Konrad Dobosz. Polska-Niemcy. Trudne siedztwo. – Warszawa, 2006. – S.87.

⁵ Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Дослідження категорії громадське суспільство. – Львів: Літопис, 2003. – С.125

⁶ Марек Саріюш-Вольський. Навколо польських дебатів на тему вступу до ЄС: пастки, непорозуміння й шанси/Процеси євроінтеграції в Україні та Польщі: точка зору громадських організацій. – К., 2003 – С.35.

⁷ Європейські комунікації. – К.: Центр вільної преси, 2007. – 536 с.

УДК:323.15(438)

© Сергій Швидюк (Чернівці)

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті розглядається процес формування нормативно-правової бази функціонування етнонаціональних меншин у Республіці Польща. Зокрема встановлено, що у Польщі, починаючи з кінця 1980-х рр., застосовувалися різні способи правового регулювання етнонаціональної політики, а саме: відображення потреб меншин у галузевому законодавстві і двосторонніх договорах, включення відповідних норм до польської Конституції, у підсумку – прийняття окремого закону про національні та етнічні меншини й регіональну мову.

Ключові слова: нормативно-правова база етнонаціональної політики, етнонаціональні меншини в Польщі, Закон про національні й етнічні меншини та регіональну мову.

Швидюк С.

Формирование нормативно-правовой базы функционирования этнонациональных меньшинств в Республике Польша

В статье рассматривается процесс формирования нормативно-правовой базы функционирования этнонациональных меньшинств в Республике Польша. В частности установлено, что в Польше, начиная с конца 1980-х гг., применялись разные способы правового регулирования этнонациональной политики, а именно: отражение потребностей меньшинств в отраслевом законодательстве и двусторонних договорах, включение соответствующих норм в польскую Конституцию и в итоге – принятие отдельного закона о национальных и этнических меньшинствах и региональном языке.

Ключевые слова: нормативно-правовая база этнонациональной политики, этнонациональные меньшинства в Польше, Закон о национальных и этнических меньшинствах и региональном языке.

Shvyduk S.

Formation of National and Ethnic Minority Legislation in Republic of Poland

The article deals with the formation of national and ethnic minority legislation in Republic of Poland. The author proved that in Poland since late 1980s different methods of ethnic policy legislation were used: mapping needs of minorities in the sectoral legislation and bilateral agreements, including appropriate provisions to the Polish Constitution, and finally the adoption of a separate law on National and Ethnic Minorities and Regional Language.

Key words: ethnic policy legislation, national and ethnic minorities in Poland, law on national minorities and regional language.

На межі 1980-1990-х рр. трансформація суспільно-політичного ладу Польщі поставила на порядок денний пошук нових моделей відносин у суспільстві, зокрема й щодо стосунків у трикутнику “етнонаціональні меншини – польська більшість – держава”. Цьому сприяло те, що потреби та вимоги етнонаціональних спільнот вийшли поза межі суспільно-культурних товариств, і меншинна проблематика стала з'являтися й на політичному рівні, зокрема під час виборів та у парламенті. Водночас врегулювання статусу й окреслення зобов'язань держави щодо національних і етнічних меншин стали складовою процесу створення нової дієвої системи захисту прав людини і громадянина. Важливу роль у цьому процесі відігравали самі представники національних й етнічних меншин та їхні організації – активні учасники суспільно-політичного життя у Польщі кінця 1980-х – початку 1990-х рр.

Мета статті – розкрити процес формування нормативно-правової бази функціонування етнонаціональних меншин у Республіці Польща. Для її досягнення необхідно виконати такі завдання:

- розглянути, які моделі юридичного врегулювання прав етнопонаціональних меншин Республіка Польща використовувала на різних етапах;
- з'ясувати, на скільки ключові для меншин сфери життя охоплені польським законодавством;
- проаналізувати процес прийняття законодавчих рішень щодо окремих сфер інтересів меншин, зокрема мовних прав і прийняття спеціального Закону про меншини.

Теоретичному та практичному вивченню етнопонаціональної проблематики й правового статусу меншин присвячені праці таких українських науковців, як О.Картунов¹, І.Варзар², Ю.Римаренко³, В.Євтух⁴, Т.Лупул⁵, Ю.Биков⁶. Серед польських авторів відзначимо М.Будиту-Будзинську⁷, Б.Бердиховську⁸, С.Лодзінського⁹, Б.Міколайчика¹⁰, М.Ягелло¹¹, Г.Януша¹².

Польська дослідниця М.Будита-Будзинська дотримується думки про декілька способів правового врегулювання етнопонаціональної політики, однак на практиці, зазначає вона, не існує єдиного домінуючого юридичного підходу. В європейських країнах, котрі запровадили законодавство щодо національних меншин, а отже, формально визначили культурну й етнічну різноманітність своїх громадян, застосовується окремо або спільно чотири юридичні підходи¹³.

Найлегшим способом врегулювання прав меншин є долучення до створюваних або існуючих нормативних актів, наприклад, закону про освіту, про мову, про вибори, про державне радіо і телебачення, про територіальне самоуправління відповідних статей, що гарантують права національних меншин. Так зроблено у Польщі на початку дев'яностих років. Друге рішення, яке найчастіше має доповнюючий характер до першого, полягає у включенні записів про права національних меншин у двосторонні договори, котрі укладаються між сусідніми країнами, це також зробила й Республіка Польща. Третім способом є введення до основного закону положення про права осіб, що належать до національних меншин. Більшість держав колишнього комуністичного блоку ввели такі записи до своїх конституцій. Четвертим способом врегулювання прав меншин, який застосовувався у країнах Центральної та Східної Європи у 1990-х рр., стало прийняття окремого закону, що захищає їхні права.

Праця над законодавчим врегулюванням прав етнопонаціональних меншин у Польщі відбувалася у трьох напрямках: підготовці відповідної статті до нової Конституції, розробці спеціального закону про захист національних та етнічних меншин, а також врахуванні у галузевих законодавчих та підзаконних актах у сфері культури, освіти, засобів масової інформації та інших потреб цих спільнот.

Формування запису стосовно національних меншин у новій Конституції розпочалося у 1990 р. у Сеймі Х скликання. Проект, розроблений Конституційною комісією передбачав “гарантування спеціальних прав меншинам, котрі забезпечать їм можливість збереження відмінності”¹⁴. У цьому неоднозначному формулюванні не вказувалося, про які спеціальні права йдеться і що саме означає “збереження відмінності”, тому в наступних проектах Конституції від нього відмовилися.

У результаті тривалої роботи положення щодо захисту етнопонаціональних меншин були погоджені і включені до нової Конституції, прийнятої 2 квітня 1997 р. Основний закон санкціонував правовий захист національних та етнічних меншин, а також зобов'язання держави у цій сфері. Другий розділ Конституції під назвою “Свободи, права і обов'язки людини й громадянина” містить 35 статтю, безпосередньо присвячену захисту меншин. У першому пункті цієї статті записано, що “Республіка Польща забезпечує польським громадянам, що належать до національних і етнічних меншин, свободу збереження і розвитку власної мови, збереження звичаїв і традицій, а також розвиток власної культури”. Другий пункт гарантує національним і етнічним меншинам “право на створення власних закладів освіти, культури та інституцій, що служать захисту релігійної самобутності, а також на участь у вирішенні справ, що стосуються їх культурної самобутності”¹⁵.

Таким чином, захист прав національних і етнічних меншин, передбачений цією статтею, вийшов поза загальні засади рівності і недискримінації громадян держави, котрі були вміщені у тексті попередньої Конституції з 1952 р. Нова Конституція проголошувала зобов'язання держави із забезпечення членам меншин права на збереження і розвиток своєї культури (мови, традицій, звичаїв), а також визнавала за ними право на створення організацій і участь у прийнятті рішень з метою збереження власної культури і релігії. При цьому Конституція обмежила захист прав членів національних меншин до осіб, що мають громадянство польської держави, передбачаючи окремий захист прав для іноземців.

Необхідно відзначити й те, що польська Конституція підтримала індивідуалізований підхід до захисту меншин через вживання звороту “польські громадяни, що належать до національних і етнічних меншин”, по суті реалізуючи концепцію індивідуальних, а не колективних прав етнопонаціональних меншин.

У тексті Конституції є й інші статті, котрі опосередковано чи безпосередньо стосуються захисту прав національних меншин і передбачають: заборону існування політичних партій та організацій, що допускають поширення расової і національної ворожнечі (ст. 13); рівноправність церков і віросповідних організацій (ст. 25); що державною мовою у Польщі є польська, але це формулювання "...не порушує прав національних меншин, що виникають з ратифікованих міжнародних угод" (ст. 27); гарантії рівності усіх перед законом, а також заборону дискримінації "...у політичному, суспільному чи господарському житті з будь-яких причин" (ст. 32); гарантії свободи совісті і релігії (ст. 53); забезпечення свободи висловлювання своїх поглядів, а також пошуку і поширення інформації (ст. 54); можливість мирних зібрань (ст. 57); свободу об'єднання (ст. 58); право доступу до громадської служби на однакових засадах (ст. 60).

З метою сприяння у створенні політичної репрезентації етнонаціональних меншин у представницьких органах держава часом вводить виборчі пільги для цих спільно. Однак, такі особливі права часто розцінюються як порушення принципу громадянської рівності, тому запроваджуються неохоче. Зазначимо, що Польща, одна з небагатьох європейських країн, надає національним меншинам певні виборчі переваги.

Польська Конституція не передбачає виборчих пільг для національних меншин. Фактично їх запровадження ставало можливим лише на підставі закону про вибори, а це означало, що характер та обсяг виборчих переваг для меншин змінювалися перед кожними виборами. Водночас із прийняттям виборчого Кодексу¹⁶, у ньому закріплено дві важливі норми. По-перше, ст. 197 Кодексу надає право виборчим комітетам, утвореним організаціями національних меншин згідно зі встановленим порядком, бути звільненими від 5% виборчого порога при умові відповідного звернення до Центральної виборчої комісії не пізніше, ніж за 5 днів до виборів. І, по-друге, в § 4 ст. 462 встановлено, що об'єднання повітів не може порушувати суспільних зв'язків, які поєднують виборців, що належать до національних чи етнічних меншин, котрі проживають на території об'єднаних повітів.

Поряд з політичною активністю для етнонаціональних меншин важливу роль відіграє розвиток шкільництва та освіти, які покликані забезпечити формування нових поколінь, освічених у національних і культурних традиціях. Аналіз політики польської держави у галузі освіти дає підстави стверджувати, що шкільництво меншин стало найкраще юридично врегульованою сферою їхнього життя після 1989 р., оскільки правова база функціонування шкільництва для етнонаціональних меншин стала змінюватися у позитивному напрямку однією з перших.

В Законі Про систему освіти від 7 вересня 1991 р., проблемі шкільництва етнонаціональних меншин присвячувалася стаття 13. Закон надавав учням можливість підтримувати почуття національної, етнічної, мовної і релігійної самобутності, а особливо вивчати мову і власну історію та культуру¹⁷.

Положення закону конкретизувалися у розпорядженні міністра освіти з 1992 р., яким визначалися засади організації шкільництва для меншин. Воно давало можливість вивчення мови у дошкільних закладах і школах з рідною мовою навчання, двомовних дошкільних закладах і школах, школах з додатковим вивченням мови меншин та міжшкільних пунктах вивчення мови¹⁸. Завдяки такому підходу передбачено можливість охоплення навчанням рідної мови як дітей, що проживають компактно, так і тих, що проживають дисперсно. Відповідно до нового розпорядження¹⁹ від 14 листопада 2007 р., учням – представникам національних меншин надано також можливість вивчати, крім історії та культури, ще й географію країни, з культурним простором якої меншина себе співвідносить.

Наступним важливим чинником успішного розвитку меншини є забезпечення мовних прав. Набір мовних прав є доволі широким, однак для інституційної діяльності груп меншин, а також для окремих представників цих груп суттєвим є забезпечення права користуватися своєю мовою у відносинах з органами влади. Зазначимо, що аж до прийняття Закону про національні й етнічні меншини і регіональну мову у правовій системі Польщі не існувало положення, яке створювало б можливість вживання рідної мови меншин як допоміжної офіційної мови, а також позначення назв місцевостей, площ, вулиць, об'єктів громадського користування, географічних об'єктів цими мовами.

Зважаючи на те, що стаття 27 Конституції Республіки Польща з 1997 р. говорить, що державною мовою є польська, однак це положення не порушує прав національних меншин, котрі виникають з ратифікованих міжнародних угод, це створювало передумови для домагань меншин у галузі мовних прав. Однак вказане положення Конституції не накладало на Польщу жодних юридичних зобов'язань і не містило конкретних наказів стосовно вживання мов меншин у відносинах із владою.

Подібна норма містилася і в Законі Про польську мову від 7 жовтня 1999 р.²⁰. Встановлюючи у статті 4-й, що офіційною мовою є польська, у пункті 2 статті 2 вказувалося, що закон не порушує прав національних меншин та етнічних груп.

Відзначимо також те, що питання вживання мов окремих меншин порушувалися й у двосторонніх договорах Польщі з іншими країнами. Після 1991 р. Республіка Польща уклала 16 таких договорів: з Німеччиною (17 червня 1991 р.); Чехословаччиною (6 жовтня 1991 р., після розпаду Чехословацької федерації обидві держави прийняли умови, укладені раніше федерацією); Угорщиною (6 жовтня 1991 р.); Україною (18 травня 1992 р.); Росією (22 травня 1992 р.); Білоруссю (23 червня 1992 р.); Латвією (1 липня 1992 р.); Естонією (2 липня 1992 р.); Іспанією (26 жовтня 1992 р.); Румунією (25 січня 1993 р.); Болгарією (25 лютого 1993 р.); Литвою (26 квітня 1994 р.); Молдовою (15 листопада 1994 р.); Узбекистаном (11 січня 1995 р.) та Грецією (12 червня 1996 р.).

Положення цих договорів, що відображали зобов'язання держав-сторін, визначили такий обсяг захисту прав осіб, що належать до меншин: вивчення і навчання рідною мовою, а також вільне використання цієї мови у приватному і публічному житті; використання своїх імен і прізвищ у звучанні рідною мовою; сповідання і практикування своєї релігії; створення і утримання власних організацій і товариств; підтримування неускладнених контактів між членами меншини у країні їх поселення, як і громадянами інших держав²¹.

У свою чергу, Рамкова Конвенція про захист національних меншин Ради Європи, яка діє на території Польщі з 1 квітня 2001 р., передбачає підтримку мови як елементу самобутності²².

Таким чином, виникло своєрідне замкнене коло: положення Конституції робили залежним введення допоміжної мови меншин від міжнародних зобов'язань, а існуючі міжнародні зобов'язання, не маючи прямої дії, робили це питання залежним від норм національного права.

Свідченням труднощів у забезпеченні мовних прав меншин став тривалий процес ратифікації Рамкової Конвенції про захист національних меншин Ради Європи (підписана Польщею 1 листопада 1995 р, ратифікована 27 квітня 2000 р.), та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (підписана 12 травня 2003 р., ратифікована 13 червня 2008 р.). Головними перешкодами на цьому шляху стали питання використання мов меншин в офіційному спілкуванні, а також введення паралельних назв цими мовами.

Стосовно віросповідних меншин (віруючих не римо-католицького обряду), переважну більшість яких складають представники різних етнонаціональних груп Польщі, найважливішою зміною у праві після 1989 р. стало прийняття Закону Про гарантії свободи совісті і віросповідання²³. В 1989-1994 рр. прийнято закони про відносини держави з Католицькою церквою (травень 1989 р.), з Польською автокефальною Православною церквою (липень 1991 р.), Євангельсько-Аугсбурзькою і Євангельсько-Реформованою церквою (травень 1994 р.)²⁴. Ці закони гарантують згаданим церквам користування повними правами у сповіданні своєї релігії, у тому числі відправляти службу і вести навчання національною мовою, а транслювати свої служби й інші культурні та релігійні програми в мас-медіа²⁵.

Учні шкіл, студенти та працівники мають право подавати клопотання про звільнення від навчання чи роботи з метою святкування релігійних свят, що не є вихідними днями. Тому, наприклад, представники української меншини мають змогу отримати звільнення від навчання та роботи на період Різдва і Великодніх свят за східним обрядом.

З початку 1990-х років у Польщі стали створюватися сприятливі умови для доступу етнонаціональних меншин до засобів масової інформації. Цьому сприяло введення у Законі Про радіо і телебачення з 29 грудня 1992 р. положення, згідно з яким “програми громадського радіо і телебачення повинні враховувати потреби національних меншин і етнічних груп”²⁶. Таке формулювання не передбачало конкретних завдань, проте створювало умови для активізації прагнення меншин отримати певну частину теле- та радіоефіру для реалізації своїх медійних потреб.

З позиції етнонаціональних меншин Польщі найважливішим, найбільш очікуваним і, одночасно, найбільш складним стало ухвалення Закону Про національні й етнічні меншини та регіональну мову²⁷.

Закон Про національні й етнічні меншини та регіональну мову, розробка якого почалася ще в 1989 р., ухвалений 6 січня 2005 р. і вступив у силу з 1 травня 2005 р.

Упродовж усього періоду роботи над різними варіантами закону як серед політиків, так і в суспільстві не існувало чіткої позиції щодо доцільності його прийняття. Аргументами проти було те, що потреби меншин і так досить добре враховані, а прийняття закону зумовить додаткове навантаження на держбюджет, крім того – права поляків в інших країнах будуть забезпечені менше, ніж меншин у Польщі. Введення цього закону порушить конституційну рівність громадян,

спричинить етнічні конфлікти (головним чином на Ополлі), погіршить співіснування більшості і меншин, а в результаті повернеться проти існуючої високої позиції цих спільнот у Польщі²⁸. Найбільше дискусій, як вже зазначалося, викликало питання, пов'язане з можливістю використання мови меншин в органах влади поряд з державною і надання подвійних назв населеним пунктам та географічним об'єктам. На узгодження саме цієї проблеми було витрачено найбільше часу.

Закон Про національні й етнічні меншин та регіональну мову врегулює справи, пов'язані зі збереженням і розвитком культурної самобутності національних і етнічних меншин й збереженням та розвитком регіональної мови. Він також забезпечує рівне трактування осіб, незалежно від етнічного походження, і визначає завдання та компетенцію органів державної влади й місцевого самоуправління у цій сфері (стаття 1). Отже, закон спрямований на забезпечення прав трьох суспільних груп, а саме: національних, етнічних меншин та групи громадян, що користуються регіональною мовою.

Відповідно до 2 статті, під національною меншиною у законі мається на увазі група польських громадян, котра характеризується наступним: вона чисельно менша, ніж решта населення держави; відрізняється мовою, культурою або традицією, а також прагне до збереження цих елементів; має свідомість своєї історичної національної спільноти; проживає на території Республіки Польща не менше 100 років і ототожнюється з нацією, організованою у власній державі. Майже ідентичним є визначення "етнічної меншини" лише за винятком того, що вона має свідомість своєї історичної етнічної спільноти і не ототожнюється з нацією, організованою у власну державу. Закон визначає національними меншинами у Польщі білоруську, чеську, литовську, німецьку, вірменську, російську, словацьку, українську і єврейську, а етнічними – караїмську, лемківську, ромську (циганську) і татарську.

Проаналізувавши польське законодавство у сфері захисту прав етнонаціональних меншин можна зробити такі висновки:

- започаткування змін у правовому полі функціонування етнонаціональних меншин належить до кінця 1980-х – початку 1990-х рр.;
- Республіка Польща на різних етапах використовувала різні моделі юридичного врегулювання прав етнонаціональних меншин. Вона пройшла шлях від внесення змін в існуючі галузеві закони, через врахування потреб гарантування прав етнонаціональних меншин у новій Конституції до ухвалення спеціального закону, присвяченого зазначеним категоріям громадян;
- на сучасному етапі польське законодавство охоплює ключові для меншин сфери їхнього життя і надає можливість користуватися відповідними правами у громадському, політичному, освітньому, культурному та релігійному житті;
- аналіз процесу прийняття законодавчих рішень щодо окремих сфер інтересів меншин, зокрема мовних прав і прийняття спеціального закону про меншини, дає підстави вважати, що як серед політиків, так і серед широких мас суспільства Польщі існували часто протилежні думки, стосовно обсягу прав, що держава повинна забезпечувати етнічним і національним меншинам;
- правові норми стосовно етнонаціональних меншин, що закріплені в законах та інших нормативних актах, відповідають вимогам та духові міжнародних зобов'язань Республіки Польща.

¹ Картунов О.В. Концепція усвідомлено плюралістичної юриспруденції та захист прав етнонаціональних меншин // Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 15. – К., 2005. – С. 311–321.

² Варзар І. Державна етнічна політика в політолого-етнологічних аспектах: історіологічний аналіз // Наук. зап./ НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. – 2006. – Вип.30, кн.1. – С.107–116.

³ Етнос. Нація. Держава: Україна у контексті світового етнодержавницького досвіду / Ю.І. Римаренко, М.М. Вівчарик, О.В. Картунов та ін. / За ред. Ю.І. Римаренка – К., 2000. – 516 с.

⁴ Євтух В.Б. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти / В.Б. Євтух. – К.: УАННП "Фенікс", 1997. – 214 с.

⁵ Лупул Т.Я. Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націєтворення: Монографія / Т. Лупул. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 456 с.

⁶ Биков О.М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 354 с.

⁷ Budyta-Budzyńska M. Mniejszości narodowe – bogactwo czy problem? Instytucjonalizacja mniejszości narodowych w Polsce w latach 1989-2002. – Warszawa: ISPPAN, 2003. – 345 s.

⁸ Mniejszości narodowe w Polsce: praktyka po 1989 roku: praca zbiorowa / pod red. Bogumiły Berdychowskiej. – Warszawa: Wydaw. Sejmowe, 1998. – 296 s.

⁹ Łodziński S. Wyrównanie czy uprzywilejowanie? Spory dotyczące projektu ustawy o ochronie mniejszości narodowych (1989 – 2005) / Kancelaria Sejmu. Biuro Stud. i Ekspert., Grudzień 2003. – Warszawa, 2003. – 29 s.

¹⁰ Mikołajczyk B. Polish Law and Policy towards National Minorities // International Journal on Minority & Group Rights. – 1997. – Vol. 5 Issue 1. – P. 59 – 86.

- ¹¹ Jagiełło M. Partnerstwo dla przyszłości: szkice o polityce wschodniej i mniejszościach narodowych / Michał Jagiełło. Wyd. 2 poszerz. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN: Biblioteka Narodowa, 2000. – 395 s.
- ¹² Janusz G. Prawa mniejszości narodowych: standardy europejskie / Grzegorz Janusz, Piotr Bajda. Wyd. 2 uzup. Warszawa: Stowarzyszenie “Wspólnota Polska”, 2000. – 214 s.
- ¹³ Budyta-Budzyńska M. Mniejszości narodowe ... – S. 29.
- ¹⁴ Tam że. – S. 49.
- ¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. – Warszawa: Wydaw. Prawnicze PWN, 1997.
- ¹⁶ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy // Dziennik Ustaw. – 2011. – nr 21. – poz. 112.
- ¹⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty // Dziennik Ustaw. – 2004. – № 256. – poz. 2572.
- ¹⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 roku w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych // Dziennik Ustaw. – 1992. – № 34. – poz. 150.
- ¹⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym // Dziennik Ustaw. – 2007. – nr 214. – poz. 1579.
- ²⁰ Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim // Dziennik Ustaw. – 1999. – nr 90. – poz. 999.
- ²¹ Janusz G. Prawa mniejszości narodowych ... – S. 69.
- ²² Używanie języka mniejszości narodowych jako pomocniczego języka urzędowego w wybranych krajach europejskich. – Gliwice-Opole: Dom Wspólnoty Polsko-Niemieckiej, 2003. – S. 33.
- ²³ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania // Dziennik Ustaw. – 1989. – № 29. – poz. 155.
- ²⁴ Bojar H. Mniejszości społeczne w państwie i społeczeństwie III Rzeczypospolitej Polskiej. – Wrocław: Funna, 2000. – S. 110.
- ²⁵ Mikołajczyk B. Polish Law and Policy towards National Minorities ... – P. 83.
- ²⁶ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji // Dziennik Ustaw. – 1993. – № 7. poz. 34.
- ²⁷ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym // Dziennik Ustaw. – 2005. – nr 17. – poz. 141.
- ²⁸ Łodziński S. Wyrównanie czy uprzywilejowanie ... – S. 18.

УДК:323(437.1.2)“1989/...”:303

© Тетяна Федорчак (Івано-Франківськ)

ВИКОРИСТАННЯ ЕВОЛЮЦІЙНОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ЧЕХІЇ

У статті розкрито суть еволюційного методологічного підходу шляхом аналізу праць Р. Даля та Н. Лумана. Зазначені особливості застосування еволюційного підходу в політологічних дослідженнях. Автор доводить, що цей важливий методологічний підхід заслуговує на використання та відповідає методології дослідження трансформаційного періоду посткомуністичних країн ЦСЄ, зокрема демократизації Чеської Республіки.

Ключові слова: еволюційний методологічний підхід, Центрально-Східна Європа, посткомуністичні країни, Чеська Республіка.

Федорчак Т.

Использование эволюционного методологического подхода к исследованию посткоммунистической Чехии

В статье раскрыта сущность эволюционного методологического подхода путем анализа работ Р. Даля и Н. Лумана. Указаны особенности применения эволюционного подхода в политологических исследованиях. Автор доказывает, что этот важный методологический подход заслуживает использования и соответствует методологии исследования трансформационного периода посткоммунистических стран ЦВЕ, в частности демократизации Чешской Республики.

Ключевые слова: эволюционный методологический подход, Центрально-Восточная Европа, посткоммунистические страны, Чешская Республика.

Fedorchak T.

The Evolutional Methodological Approach and its Use to The Study of Post-Communist Czech Republic

The article reveals the essence of the evolutionary methodological approach by the analysis of works of Robert Dahl and N. Luman. These peculiarities of the evolutionary approach to political studies. The author argues that this important methodological approach deserve to use and meets the methodology of transformation period post-communist CEE countries, including the democratization of the Czech Republic.

Keywords: evolutionary methodological approach, Central Eastern Europe, Czech Republic.

Глобальні за масштабом охоплення політичні трансформації, які розгорнулися в регіоні ЦСЄ, наочно доводять, що тут політичні системи та режими держав уже два десятиліття поспіль зазнають значного реформування. Їх зміст у кожному суспільстві специфічний, має внутрішні та зовнішні виміри: інституційні межі політичних процесів, сформовані чинною правовою системою держави, і політичний режим, що функціонує на рівні публічної влади, який, крім формальних правових інститутів, має інші складові, та вплив зовнішнього середовища, в якому діє дана держава, з розгалуженою системою різних за змістом і формою взаємозв'язків. Вітчизняні і зарубіжні вчені уважно досліджують вказані явища, послуговуючись різними методологічними підходами. Втім, на нашу думку, доволі рідко використовують важливий для аналізу згаданих процесів еволюційний